

Nr 221.

Av herr Lindhagen, om avskaffande av riksdagens första kammare.

I det lovliga sökandet efter besparingar i statsutgifterna har vid denna riksdag föreslagits minskning i riksdagens egna kostnader genom nedsättning av riksdagsarvodena. Detta uppslag bör föranleda erinran om en annan och, så vitt jag förstår, riktigare utväg.

Man bör icke förglömma, att riksdagsarvodena införts för att möjliggöra representation, icke minst för de obemedlade eller mindre bemedlade befolkningslagren, genom de personer, av vilka valmännen helst vilja vara representerade. Arvodet kan med andra ord sägas vara en integrerande del i den allmänna rösträttens representationssystem. Det har nu också visat sig, att icke ens detta system kunnat förhindra, att, särskilt i första kammaren, den s. k. herremakten fortfarande blivit förbehållen ett oproportionellt, ja övervägande inflytande. Minskning i arvodena betyder således en ytterligare jordmån för detta missförhållandes tillväxt.

Den avgörande synpunkten är väl att söka bereda representation för personer, som måste uppehålla sig i huvudstaden under riksdagarna med stöd av arvodet och tillika med detsamma helt eller delvis underhålla sin familj i hemorten eller eljest icke hava råd eller lägenhet att utan en dylik gottgörelse kunna åtaga sig riksdagsuppdrag. En nedsättning kan sålunda vara öfverkomlig för exempelvis burgnare jordbrukare, vilkas familjer hava sitt fulla uppehälle fortfarande av jordbruket oavsett familjefaderns vistelse någon tid vid riksdagen. Det är också, såsom det förefaller, från sådana håll motionerna om nedsättning i arvodena företrädesvis framkommit. För det stora flertalet löntagare, hantverkare och även andra medborgargrupper ställer sig saken helt annorlunda och likaledes för småbönder och småarrendatorer, vilka måste förtjäna ett uppehälle vintertiden genom skogskörslor eller annat betalt arbete och därför icke kunna vistas vid riksdagen utan ett någorlunda avsevärt arvode, som kan räcka till för både deras och familjens behov. Da härtill kommer, att de nuvarande arvodena för att fylla ovannämnda ändamål icke kunna anses för höga utan tvärtom äro avsevärt lägre än de motsvarande förmåner, som består i våra västra grannländer och såsom det säges även i de flesta andra länder, synes den sökta besparing i riksdagsutgifterna icke böra få äga rum på den angivna vägen.

Däremot erbjuder sig en annan utväg som slår mera i spann och även bereder andra fördelar. Det kan nämligen knappast uppvisas någon rimlig anled-

ning att vid sidan av varandra bibehålla de båda nuvarande kamrarna. Första kammaren spelar ingen förnuftig roll i statssystemet numera. Genom dess avskaffande skulle betydande besparingar vinnas både i arvoden och annat. Därtill skulle svenska folket erhålla en lindring i sina betungande valrörelser med därav följande uppostringar, kiv och tvedräkt. Valet till andra kammaren eller med andra ord till den enda kammaren skulle på detta sätt också bli mera intress-eväckande och dominerande. Första kammarens enda försvar för närvarande är att den givetvis bereder tillfälle till flera meningsyttringar och bereder plats för en del politiker, som ej fått rum i andra kammaren eller önskat sig en något lugnare tillvaro utan för långa plena. Dessa synpunkter utvecklades utförligare i en motion nr 106 inom första kammaren vid 1922 års riksdag. I den betonades också en del synpunkter på tvåkammarsproblemet över huvud taget. Det framhölls bland annat, att första kammarsproblemet, såsom innefattande en omvandling av den nuvarande första kammaren, icke hitintills givits några försvarliga konturer. I varje fall kan det väl ej bereda någon glädje eller fördel att under en lång tid framåt bibehålla en första kammare, som av de flesta säkerligen icke anses kunna försvara sin plats.

Med enkammarsystemets införande följer med nödvändighet, att det ej kan förenas med något bostadsband för befogenhet att kunna väljas till representant.

Under åberopande tillika av motiveringen i förenämnda vid 1922 års riksdag väckta motion, som här fogas såsom bilaga, hemställes,

att riksdagen till vinnaude av besparing i riksdagskostnaderna, ville i stället för ifrågasatt nedsättning av arvodena besluta eller hos regeringen begära förslag till första kammarens avskaffande.

Stockholm den 19 februari 1924.

Carl Lindhagen.

Bilaga.

Motion (nr 106) i första kammaren vid 1922 års riksdag om det nuvarande tvåkammerssystemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation.

Sedan historien nu avslutat ett kapitel i sin berättelse och ett nytt skede är under framryckning, ligger det väl makt uppå att oavlåtligt ägna uppmärksamhet åt detta skedes innehåll och formbildning.

Beträffande innehållet bör, såvitt jag förstår, detta ligga uppenbart för alla. Det är den goda viljan allenast som kan skapa fred, *viljan till samhörighet*. Begrepp och föreställningar, som varit förklarliga för sin tid räcka icke till längre, ja äro kanske obrukbara för denna uppgift. De hava blivit utnötta i tjänsten. Det vill till en hel del omvärderingar och nyskapningar. Det är uppriktigt sagt ett felande andligt innehåll, för vilket det nu gäller att bereda rum. Viljans omskapning kan dock fortfarande icke ske på befallning. Det är en lidandets väg genom tiderna. Under sådana förhållanden skulle man nästan kunna tycka, att problemet förefaller ogripbart.

Emellertid, om vi tänka något över gångna tiders lärdomar och vår egen erfarenhet, skola vi nog finna, vilken viktig betydelse *formerna* äga för att göra detta ogripbara fattbart. Vanorna, åskådningen, de politiska förmaningarnas innehåll hava en avgörande betydelse för människornas sinnesriktning och de handlingar, som framgå ur densamma. Därför har statens författning med rätta alltid ansetts äga stor betydelse. På den beror mycket, ja man skulle ibland nästan vara frestad säga allt.

Efter en generations bemödanden har nu i detta byggnadsverk författningen i det närmaste nått fram till *den allmänna och lika rösträtten*. Mycket som förut varit obehörigen bundet har därigenom lösgjorts. Ett steg är taget, som måst tagas. Det gäller då att ej av någon trötthetskänsla göra halt vid denna vinning såsom ett slutmål för långa tider. Må vi besinna, att den nya författningen förbättrar föga våra karaktärer, att icke heller den består världen med sann upplysning och kärleksfull hänsyn i tillräcklig mätto och att den för med sig nya olämpor, som ej förut uppdagats.

Redan har uppmärksamheten riktats därpå, att den nya författningen skänker medborgarna allenast rätt att välja på personer och att även denna valrätt till stor del är en illusion. Utvägar måste därför sökas att bereda alla valberättigade möjligheter att kunna få rösta även för en sak och få göra det under självansvar. Denna angelägenhet har kommit så långt, att riksdagen år 1920 begärde en undersökning om *folkomröstnings* införande.

Vid sidan om denna angelägenhet lärer icke kunna undgås att även betvivla den nuvarande valda representationens formella fulländning. Så länge första kammaren såsom byggd på penningen var skarpt artschild från den andra, riktade sig bemödandena på att upphäva denna åtskillnad genom första kammarens upphävande (enkammerssystem), genom suspensivt veto för densamma i viktigare frågor eller genom kammarens uppbyggande även på den

allmänna rösträttens grund. Det sistnämnda alternativet har nu genomförts. Nya erinringar av olika slag ha omedelbart därefter anmält sig från skilda håll och mest givetvis från dem, som anse sig förlorat mest på denna förändring.

Vad som genast faller i ögonen och även utgör allmänt samtalsämne är frågan, vilket behov som tillgodoses genom att hava *två kamrar, byggda ungefär på samma grund och med tämligen lika kynne*. Skillnaden består ju visserligen däri, att första kammaren vilar på medelbara val samt fordrar för medlemskap en högre ålder och större inkomst. Något litet betyder detta måhända men enligt erfarenheten icke så synnerligen mycket, sedan arvoden införts även för första kammarens ledamöter. Viktigare är måhända däremot den uppenbara skillnad, som ligger däri, att för val till första kammaren ej fordras bostadsband, vilket däremot är föreskrivet för inval i den andra. Härigenom möjliggöres ju ett något allsidigare besättande av riksdagsplatserna i första kammaren. En viss fördel är ju dessutom, att ett större antal röster få göra sig hörda med bibehållandet av båda kamrarna.

I huvudsak råder emellertid nu ett dualistiskt enkammarssystem. Miljön är ungefär densamma och besluten bliva därför tämligen enahanda. Understundom inträffar mera av slump, att kamrarna skilja sig åt i "reformvänlighet". Ibland ser det ut som om första kammaren härutinnan låg över, och man brukade då skämtsamt tala om, att målet för ett enkammarssystem numera måste bliva andra kammarens upphävande. En dylik företeelse har säkerligen sin förklaring däri, att partilydnaden är mera genomförd i andra kammaren till skillnad från den första, där understundom individualistiska tendenser kunna komma till synes och någon gång lyckas göra sig gällande. I stort sett betyder dock denna skillnad ingenting grundväsentligt. Rätta förhållandet är nog att för undantagsfall är ena dagen den första kammaren och den nästa andra kammaren på sin kant. Man kan verkligen därför låta de båda kamrarna kvitta sina ömsesidiga berömmelser och felsteg eller hur man nu allt efter partiståndpunkt vill kalla det.

I själva verket står således en fortsatt författningsrevision även här på dagordningen i följd av nödvändigheterna. Och fortfarande är den första frågan, huruvida denna revision bör byggas på ett enkammarssystem eller ett tvåkammarssystem.

Skall *tvåkammarssystemet* bibehållas, är man på grund av det ovan anförda säkerligen tämligen enig, att det nuvarande systemet i varje fall saknar rimlig grund för sin tillvaro. Det betecknar en övergång och ett viloställe allenast. Vad det i fortsättningen måste gälla är första kammarens ombildning till något särskilt och något annat och tidsenligare än den gamla första kammaren.

Så vitt jag kunnat finna sammanfalla de olika hitintills förnumna programmen däruti, att man bör försöka förvandla första kammaren till en representation speciellt för "*sakkunskapen*". Detta är egentligen en stor ohövlighet mot den andra kammaren. Men man bemantlar gud bevars oförrätten genom att principiellt tillåta andra kammaren vara ett tänkt uttryck för folkstämningen, under det den nya första kammaren skulle komma att representera mera kunnigheten och det nyktra förståndet. Saken ställer sig därigenom sannerligen icke bättre. Ty genom en sådan formuleringskonst håller man ju i själva verket före, att andra kammarens uppgift blir att representera obildningen och första kammarens uppgift att företräda den så kallade bildningen.

Beskådas härefter de olika, här och var ifrågasatta projekten, möta där bakom mycket naturliga och intressanta företeelser. Sålunda förnimmes från

mer än ett håll en längtande förväntan att under sakkunskapens kapp återvinna *den gamla första kammaren i en ny förklädnad* allenast. Med detta system skulle det högre ämbetsmannaståndet samt den högre finansen och industrialismen genom självskrivnenhet eller specialval få ett betydande inflytande, som givetvis helst bör ordnas så, att det kan nå fram till majoritet. Dessa ansatser komma dock förmodligen till korta.

Från vänsterns håll synes man åter mångenstädes drömma om *den "vetenskapliga" insiktens supremati* i en första kammare. Detta är ett farligare uppslag. Det är nämligen mera bestickande och för mängden blir det svårare att kunna genomskåda vad resultatet kommer att bli. Allianser med högern ligga här också, såsom det brukar uttryckas, snubblande nära med resultat, att vänstern blir lurad på en del av konfekten. Vetenskapens företrädare äro icke detsamma som vetenskapen utan vanliga människor även de. Ofta, ja kanske oftast äro de ett med den högre byråkratin och plutokratin och trots den goda föresatsen vinnes nog på denna väg i åtskilligt en restauration av den gamla första kammaren.

Särskilt hoppas man ibland, att universiteten och liknande högre undervisningsanstalter samt topparna i vetenskapliga ämbetsverk — även sådana lära finnas — skola rycka in och övertaga ledningen mer eller mindre. Erfarenheten under gångna tider från universitetens representation i riksdagen synes dock ej uppmuntra att speciellt gynna ett sådant inbrott av en s. k. ny tid. Vid flera tillfällen och även i andra framställningar till denna riksdag har jag tillåtit mig göra några erinringar emot den missuppfattning, som i en materialistisk tidsålder mer än annars gör sig gällande, nämligen att vetenskapen är den sannskyldiga och enda representanten för den andliga kultur, som vi behöva. Förhållandet är väl det, att vetenskapen lika litet som den allmänna rösträtten på något avgörande sätt förbättrar våra karaktärer. Vetenskapen eller rättare sagt naturvetenskapen — ty någon annan vetenskap finnes väl knappast — har sitt viktiga arbetsfält givet. Men på ett område, där det gäller att skapa samhörighet mellan människorna och rättsinlighet i deras samhällsordningar, räcker icke heller vetenskapen till, ja den når knappast synnerligen långt. Vad det här framför allt eller åtminstone lika mycket kommer an på är ju en god vilja hos människorna. Detta är något annat och mera. Om en första kammare byggd på "sakkunskap" eller "bildning" skulle man säkerligen snart få besanna det ganska klargörande ordet om det s. k. frankfurterparlamentet år 1848 i Tyskland: *hundertfünzig Professoren, Vaterland du bist verloren — hundrafemtio professorer, fädernesland du är förlorat!*

Från socialdemokratiskt håll undrar mången ibland, om icke en ny första kammare lämpligen borde vara en *representation för den sociala kampen* med en majoritet av representanter för fackföreningarna och en minoritet från arbetsgivarna. Gärna med tillägg av en del "vetenskapliga" inslag, vilka lärdomen, även här, ofta föreställer sig företrädesvis representera den andliga kultur, vilken vi alla om icke av annat skäl, så av estetiska grunder och för det egna anseendets skull säga oss vilja befrämja. Med denna ordning skulle då andra kammaren bli ett svenska folkets politiska representation och första kammaren dess fackliga representation. Ur dagspolitisk synpunkt kan ett sådant program mycket väl kallas tidsenligt. Felet med detsamma är väl däremot, att det icke är mänskligt och således icke framtidsenligt. Det materialiserar och byråkratiserar ytterligare författningen, det knäsatser det nuvarande partiväsendet i dess yttersta konsekvenser och avstänger från tillträde till folkrepresentationen ännu fullständigare än nu den goda viljan hos *alla* såsom

förmodligen den enda grund, på vilken en verklig samhällskultur kan uppbyggas.

För att uttömma möjligheterna må såsom ett ytterligare uppslag erinras, att åtminstone första kammaren möjligtvis skulle kunna bli ett litet uttryck för Platons statssystem sådant han låter Sokrates formulera detsamma. I dialogen om staten talar Sokrates på ett ställe sålunda: "Om icke, sade jag, antingen *filosoferna* bliva konungar i staten eller de, som nu kallas konungar och makthavande i sanning och grundligt ägna sig åt filosofien, och båda dessa, makten i staten och filosofien, sammanfalla till ett och om icke av de olika naturer, som nu uteslutande vända sig till det ena med åsidosättande av det andra, de flesta nödvändigt bliva uteslutna, då finnes det, min käre Glaukon, icke någon befrielse från det onda för staterna och, såsom jag tror, icke heller för människosläktet, och förr skall icke heller denna statsförfattning, som vi nu hava beskrivit, så vitt det möjligt är, bliva förverkligad och skåda solens ljus. Det är detta, som redan länge har ingivit mig betänkligheter för att tala, då jag ser, huru det till stor del skall strida mot den allmänna föreställningen." Denna förklaring inledde Sokrates med ett betonande, att den ifrågasatta förändringen var "visserligen icke obetydlig och lätt, men likväl utförbar".

För min del tror jag, att denna utväg icke är utförbar, åtminstone är den det icke i vår tid. Det är nog fruktlöst att söka skilja människorna i goda och onda. Lika litet utförbart är påtagligen ett bemödande att efter en sådan sortering lyfta det goda upp till de officiella tinnarna. Det goda är för tungt. Naturvetenskapen eller den moderna sociologien kommer aldrig att uppfinna en hävstång, som mäktar det. För övrigt, det finns knappast längre några filosofer i den gamla goda meningen. De naturvetenskapliga uppfinningarna hava förvandlat de forna livsfilosofiska skolorna till fossilier i sin myekna materia. Inga nya kunna slå rot i brist på andlig näring. Sociologien är ännu en formaldemokrati, som ej förmår skapa något av intet. Ty det bor icke någon gud inom den. Majoriteter och minoriteter ha icke heller något bruk för filosofer vid statsrodret. De behärskas av sina särintressen, förankrade i vissa dagspolitiska frågor. De äro ej uppfostrade till annat än ävlan kring den heta gröten. Under detta tillvarelsesätt "segra" en i dag, en annan i morgon. Den ena oriktiga statsförfattningen avlöser den andra.

Ådagalägger icke detta, att vi behöva ett annat grepp på frågan? Eller med andra ord, *ett praktiskt grepp*. Låtom oss avstå från att söka sortera människorna, en uppgift, som är hopplös därför att den är omänsklig. Lika litet lär det löna sig att söka konvojera några utvalda fram till den nuvarande makten, som för övrigt skulle komma att fördärva dem alltför lätt. Må vi uppgiva försök till författningar med vertikala gränser mellan skilda grupper. Kapitalets och proletariats diktaturer äro utförbara men oriktiga. Filosofiens diktatur är riktigt men icke utförbar.

Vad återstår då att sätta i stället. Såvitt jag förstår en sammanslutning mellan *de goda anlagen hos alla människor* medelst en vädjan i statslivet och det enskilda livet över allt och vid alla tillfällen till deras inre röster. Den riktiga och på samma gång utförbara statsförfattningen är en horisontell författning. Det är en realdemokratisk författning, där aristokraten eller filosofen inom alla människor sättes till allas styresman. Denna förvissning sammanfaller med Platons ord om att "en riktigt ordnad stat ovillkorligen i första rummet måste vara en uppfostringsanstalt". Det tusenåriga riket eller idealstaten,

byggd på former, är en teori. Samvetsstaten, framsprungen ur livets realiteter, är en möjlighet.

De slutsatser, vartill den förestående framställningen lett i fråga om möjligheten och lämpligheten av ett nytt tvåkammerssystem, leda således till detta systems förkastande och godtagande av ett *enkammerssystem*. Därtill kommer icke minst det i dessa tider särdeles aktuella behovet av besparing i både penningar, tid och arbete. Det återstår att koncentrera framtidens omtanke på att skapa en representation för en verklig realdemokrati.

Det första fjätet som då måste tagas är — vid sidan av folkomröstnings införande — den nuvarande överflödiga första kammarens borttagande. *Den andra kammaren blir på sin nuvarande grundval ensam folkrepresentation*. En sådan förändring kräver blott ett ovillkorligt tillägg, nämligen *bostadsbandets borttagande*. I den punkten blir således vårt nuvarande förstakammerssystem bibehållet och överflyttat på den kommande representationen. Det är nödvändigt för mångsidigheten i folkförsamlingen. Avgörandet i fråga om uppsökandet av önskad representant ligger fortfarande uti valmännens händer. I alla enkammersystem lär saknas bostadsband. Svenska folket befrias med denna nya ordning från åtskilligt av sina trötter, sina besvär med valrörelser, sina ändlösa utgifter samt får samla sig på en punkt uti sina politiska bemödanen.

Sedan detta väl är skett, kommer i sinom tid *fortsättningen* obevekligt som stjärnornas gång. Den har redan här ovan teeknats. Det må blott härtill erinras, att dess vägar äro tusenden och många av dem kunna och böra beträddas samtidigt med den nu ifrågasatta förändringen, som är både lätt och utförbar men ingalunda obetydlig. Denna fortsättning har ock berörts bland annat i mina motioner vid denna riksdag: om intressepolitikens omvandling småningom till samvetspolitik samt därigenom ock regeringars omvandling småningom från partiregeringar till landsregeringar (nr 98), om avskaffande av den rena evangeliska läran och även andra läror såsom folkets själasörjare samt införande i stället av kristendom i statens styrelse (nr 97), om avrustning av militärväsendet och uppbyggandet av en internationell rättsordning (nr 89—91) och om vänlig uppgörelse mellan jordens raser särskilt den vita och gula rasen (nr 88). De skäl som utvecklats i dessa framställningar återopas till ytterligare stöd för ifrågavarande hemställan. Emot förslagen att göra första kammaren till en representation för den officiella "sakkunskapen" återopas särskilt motiven sid. 2—5 i motionen nr 97.

Det hemställes alltså:

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte:

1) efter övervägande förelägga riksdagen förslag till det nuvarande ändamålslösa tvåkammerssystemets avlösning av en mera ändamålsenlig folkrepresentation;

2) vid detta övervägande såsom den för närvarande ändamålsenligaste utvägen särskilt beakta en lösning, som borttager första kammaren och bibehåller andra kammaren såsom ensam folkrepresentation dock utan bostadsband.

